

Afektīvu emociju izpausme un uztvere komunikācijā – vai dzirdētais ir tas pats, kas pateiktais?

Asoc. profesore Baiba Trinīte, Dr. med.
Latvijas Logopēdu asociācija, 03.03.2023





Komunikācija

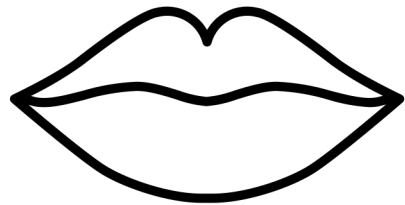
Verbālā (lingvistika)

- Fonoloģisko un gramatisko kodu izmantošana. Skaņas, vārdi, teikumi

Neverbālā (paralingvistika)

- Informē klausītāju par runātāja jūtām, attieksmi un emocionālo stāvokli. Izmanto balss modulācijas, žestus, mīmiku, proksemiku

Runas signāls ietver informāciju par:



Fonētiskās
īpašības

vēstījuma lingvistiskais saturs

Emocionālās
īpašības

tonis, intonācija, kas pauž attieksmi un
ietekmē vēstījuma interpretāciju

Personiskām
īpašībām

informācija par runātāja dzimumu,
vecumu

Pārraidēs
īpašībām

Informācija par runātāja atrašanās
vietu, attālumu, fona troksni

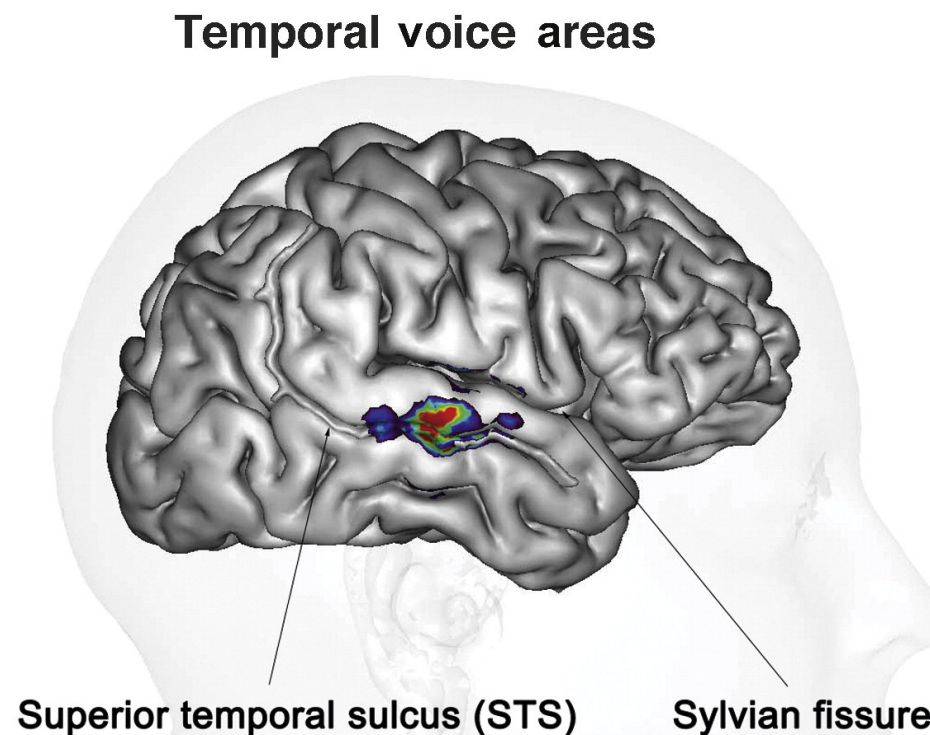




- Runātāju dzimums
- Vecums
- Emocionālais stāvoklis
- Veselības stāvoklis
- Sociālais stāvoklis
- Profesija?

Balss reprezentācija galvas smadzenēs

- Temporāla balss zona
- Augšējā deniņu daivā, bilaterāli
- Spēcīgāka reakcija uz vokālām skaņām nekā uz troksni, mākslīgi veidotām skaņām, dzīvnieku balsīm
- Agrīni pēc piedzimšanas
- Atsevišķu pērtiķu sugām



Belin et al., 2000
Latinus & Belin, 2011

Uztveres mehānismi



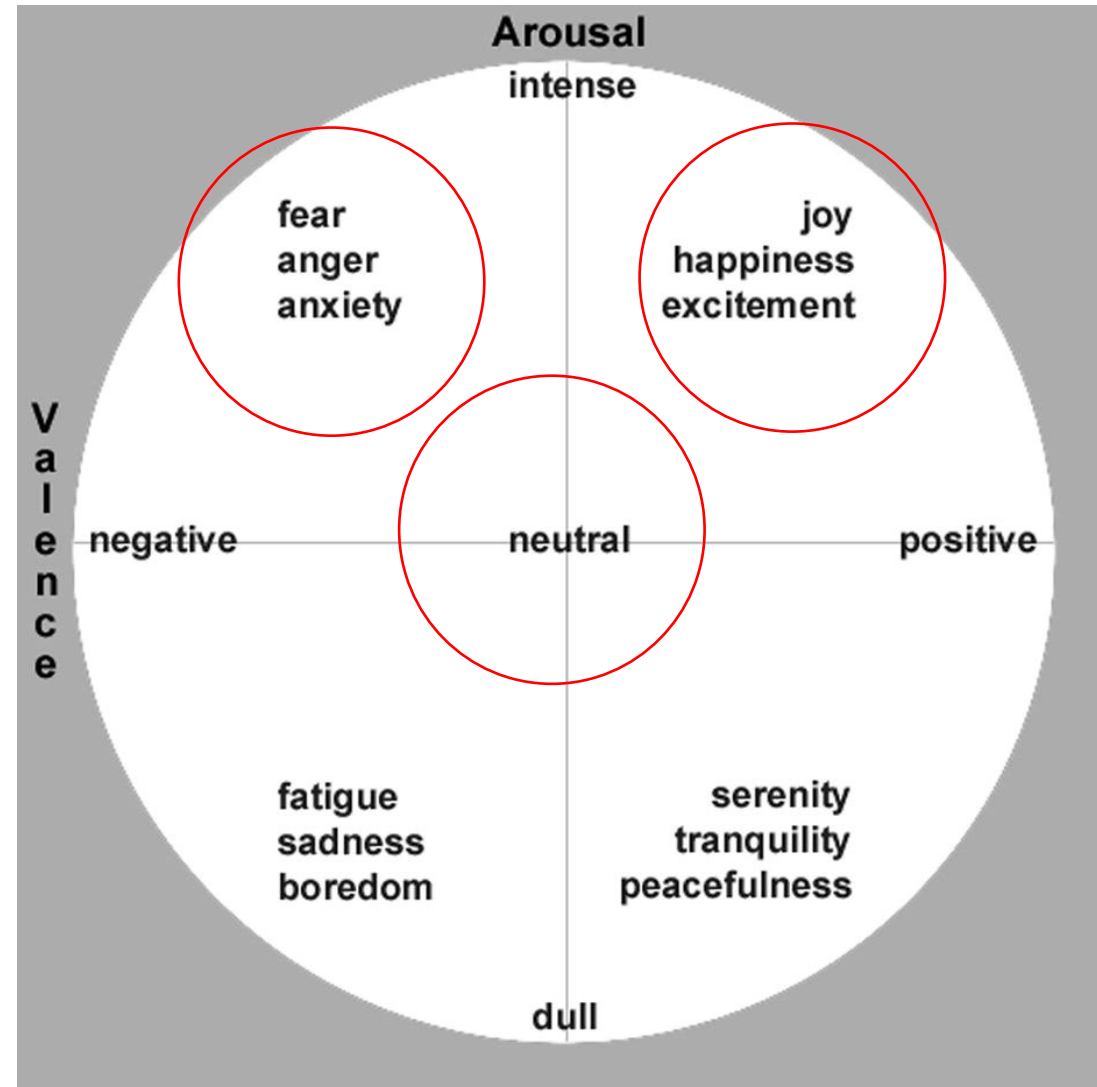
- Prototipu teorija
 - Salīdzināšana ar ideālo paraugu
 - “magnēta” efekts – tiek “pievilkts” tas, kas sakrīt ar paraugu
- Pazīmju teorija
 - Ikvienu stimulu veido vairāki atribūti (pazīmes).
 - Izmaiņas vienā pazīmē maina stimula identitāti
- Augstākas kārtas mainīgo teorija
- Iedzimtu sistēmu teorija
- Savienotājtiķļu teorija



Emociju karte

Ierosa

Valence



Mneimne et al., 2010



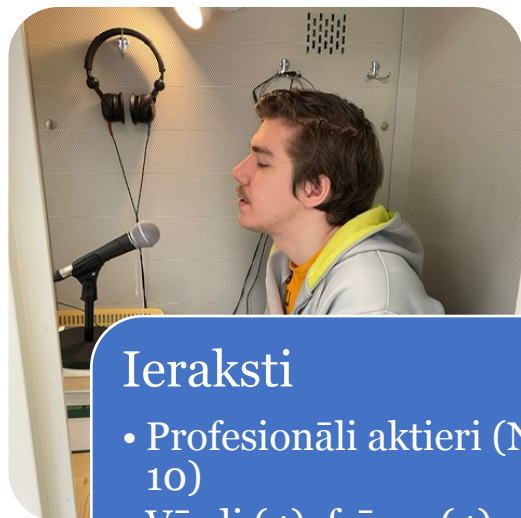
Pētījuma mērķis

- Vai emocijas noteikšanas precizitāte (valence) un izpausmes intensitāte (ierosa) ir saistīta ar:
 - Klausītāja dzimumu
 - Klausītāja vecumu
 - Uztvertā stresa līmeni
 - Lingvistiskās vienības veidu (vārds, teikums, teksts)?

Emociju raksturojums

- Iztēlojies, ka tu šobrīd esi ļoti dusmīgs, viss notiek nepareizi un ir pretrunā ar tavām iecerēm, mērķiem un vajadzībām, tu izjūti dziļu un spēcīgu nepatiku, neapmierinātību, sašutumu, niknumu, īgnumu.
- Iztēlojies, ka tu šobrīd neizjūti nekādas spēcīgas, izteiktas emocijas, tev nav konkrētu interešu vai vajadzību.
- Iztēlojies, ka tu šobrīd esi ļoti priecīgs un laimīgs: tev ir paveicies, viss, ko vēlies, ir īstenojies, tavas vēlmes un mērķi ir piepildījušies, ir pilnīga saskaņa starp tavām vēlmēm, mērķiem un īstenību, visi apstākļi ir labvēlīgi, tu esi apmierināts ar visu.

Pētījuma metodes



Ieraksti

- Profesionāli aktieri (N = 10)
- Vārdi (4), frāzes (4), teksts (1)
- Neitrāla, priecīga, dusmīga intonācija
- Trīs mēģinājumi
- Balss paraugi (N = 810)



Ekspertu vērtējums

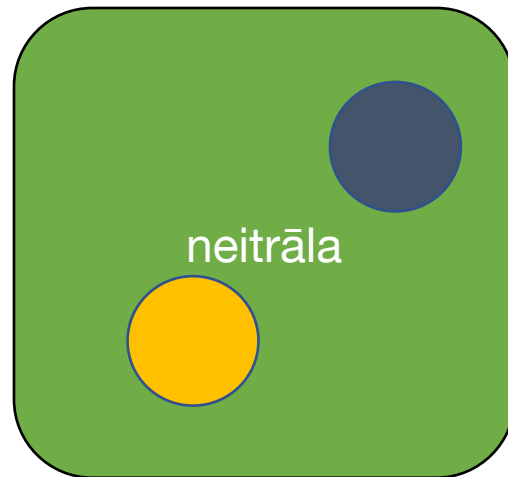
- Eksperti (N = 6)
- Mērķis: atlasīt lingvistiskās vienības paraugu, kurā emocija ir visizteiktākā
- Balss paraugi (N = 270)



Klausīšanās eksperiments

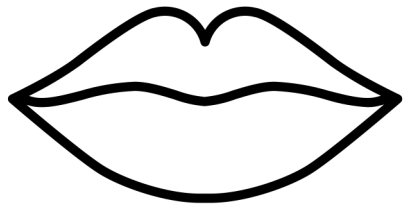
- 32 dalībnieki (F-16, M-16)
- Vecums no 19 līdz 58 gadiem
- Balss paraugi (N = 300)
- Uztvertā Stresa Skala

Eksperimenta dizains



1. Novērtē, kāda bija dzirdētā balss parauga emocija – dusmīga, neitrāla vai priecīga

2. Novērtē, kāds bija dzirdētās emocijas izpausmes līmenis (VAS 100 mm)



**Fonētiskās
īpašības**

vēstījuma lingvistiskais saturs

**Emocionālās
īpašības**

tonis, intonācija, kas pauž attieksmi

**Personiskām
īpašībām**

informācija par runātāja dzimumu

**Pārraides
īpašībām**

Informācija par runātāja atrašanās
vietu, attālumu, fona troksni

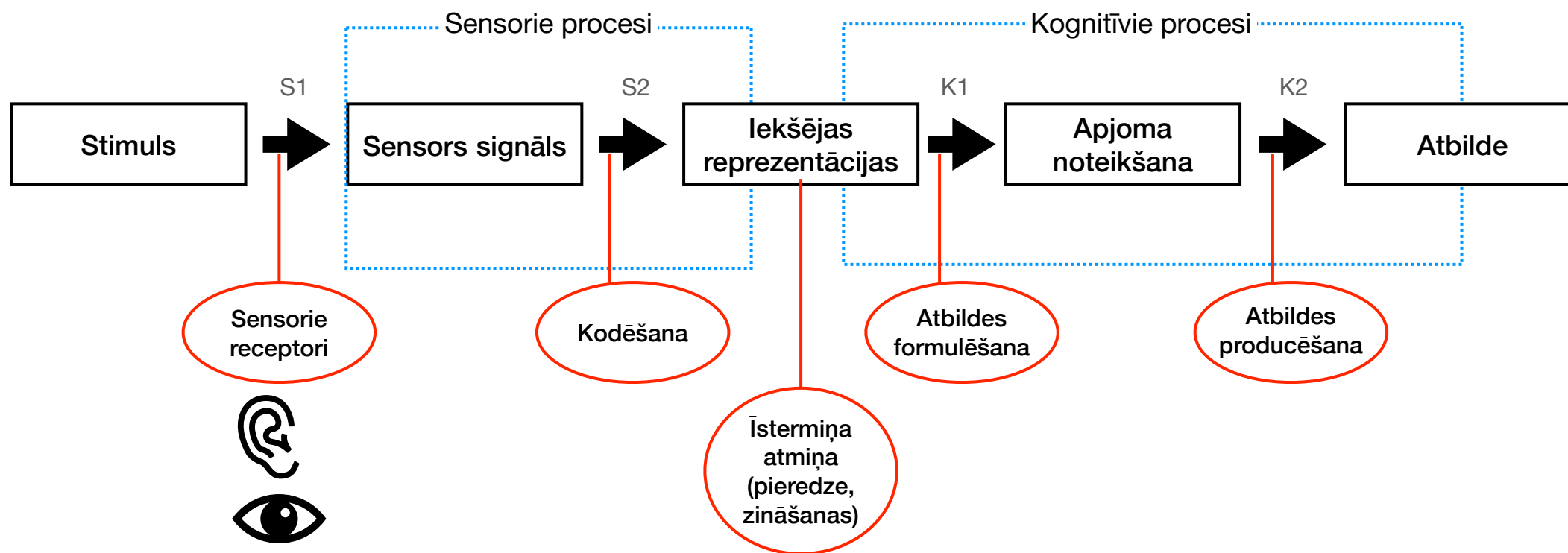


Psihometrijas pamatprincipi

Akustiski / vizuāli perceptuālas metodes

Runa, balss, nazalitāte,
plūdums, temps,
artikulācija, u.c.

Perceptuāla vērtējuma stimula-atbildes modelis (adaptēts pēc Ludlow, Kent, Gray, 2019)



Mērķis: noteikt skaitliskas (izmērāmas) vērtības perceptuāli uztvertiem signāliem

Rezultāti

Emociju atšķiršanas precizitāte

32 dalībnieki

N = 8640 balss paraugi (2880 dusmas (9x10x32), 2880 prieks, 2880 neitrāla)

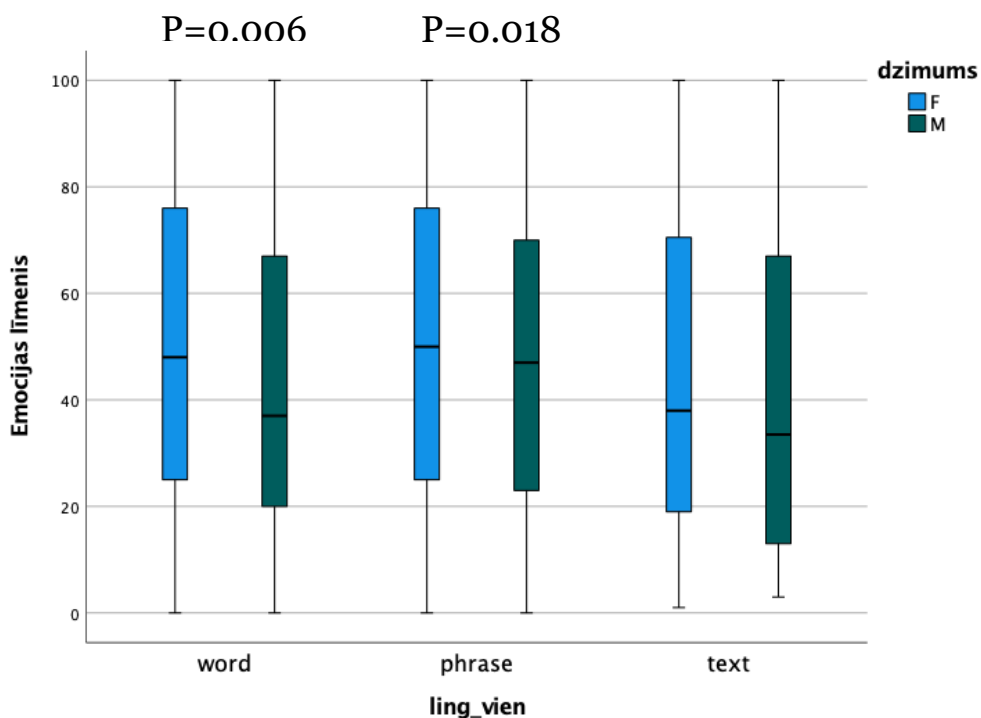
	Neitrāla	Prieks	Dusmas
Neitrāla	73,2%	7,9%	18,9%
Prieks	25,6%	67,4%	7%
Dusmas	13,8%	1,3%	84,9%



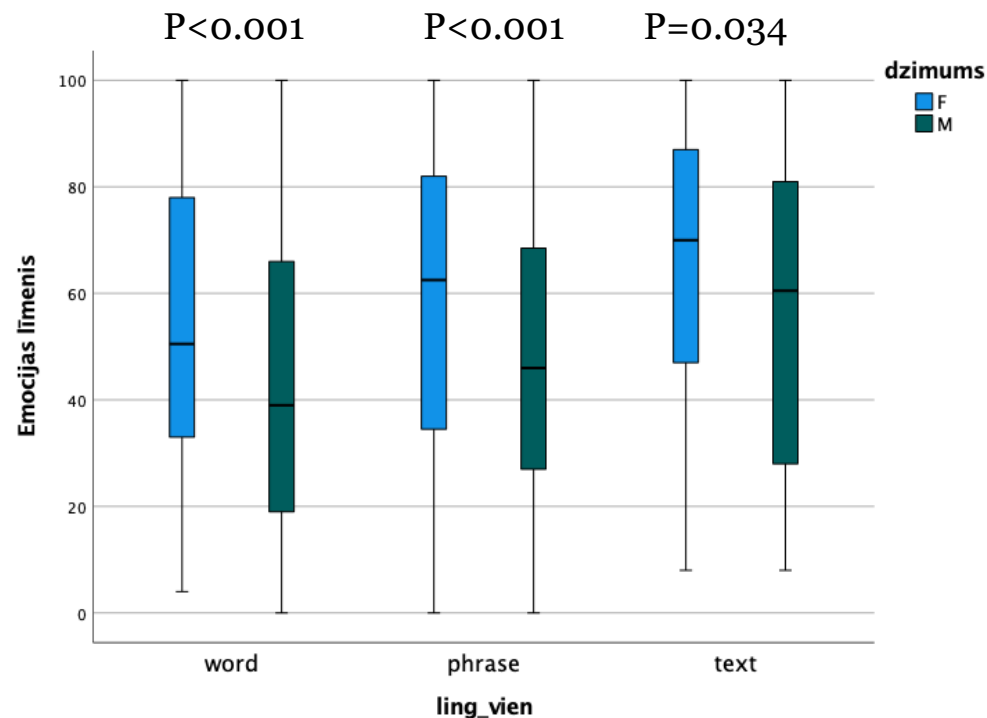
Pareizi noteikto emociju skaitu ietekmējošie faktori

- Emociju noteikšanas precizitāte nebija saistīta ar dzimumu
- Vecāki respondenti sliktāk atpazīna afektīvas reakcijas un bija tendēti tās novērtēt kā neitrālas
- Jaunāki respondenti labāk atpazīna afektīvas emocijas un neitrālu balsi vērtēja kā priecīgu vai dusmīgu
- Neitrālu balsu atpazīšana palielinās, pieaugot respondentu vecumam
- Emociju noteikšanas precizitāte nebija saistīta ar stresa līmeni
- Neitrālas un priecīgas emocijas visprecīzāk tika noteiktas tekstā, taču dusmas - teikumos.

Emociju izpausmes intensitātes vidējie vērtējumi. Sieviešu balsis (n=5)

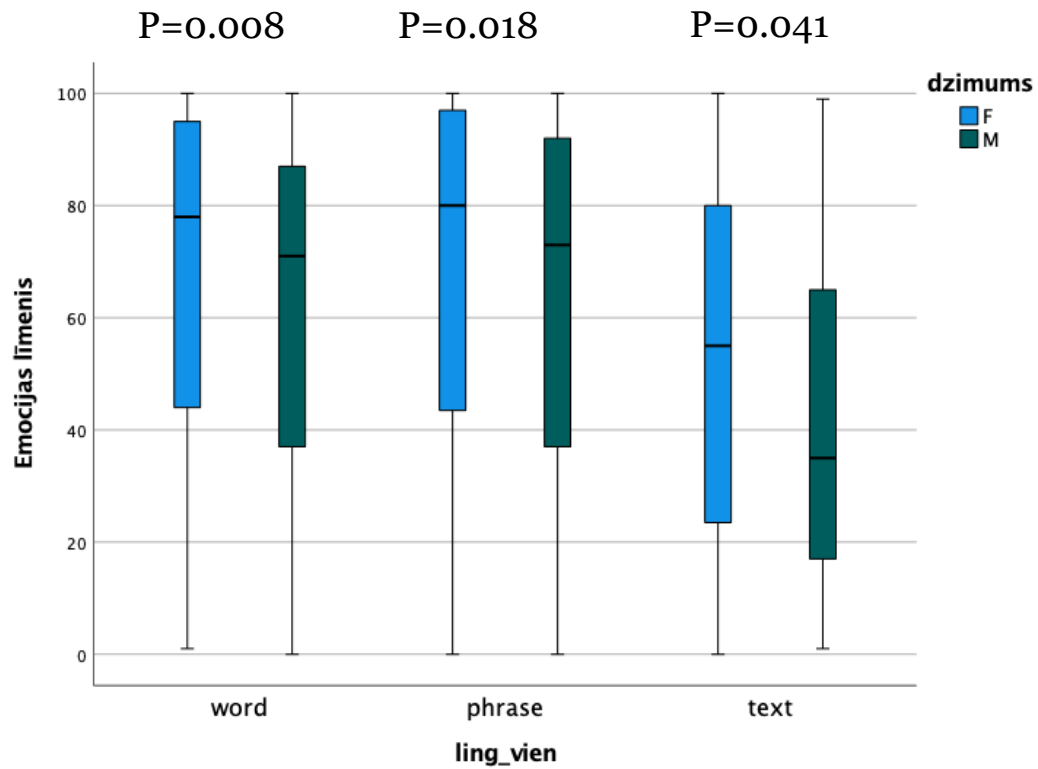


DUSMAS

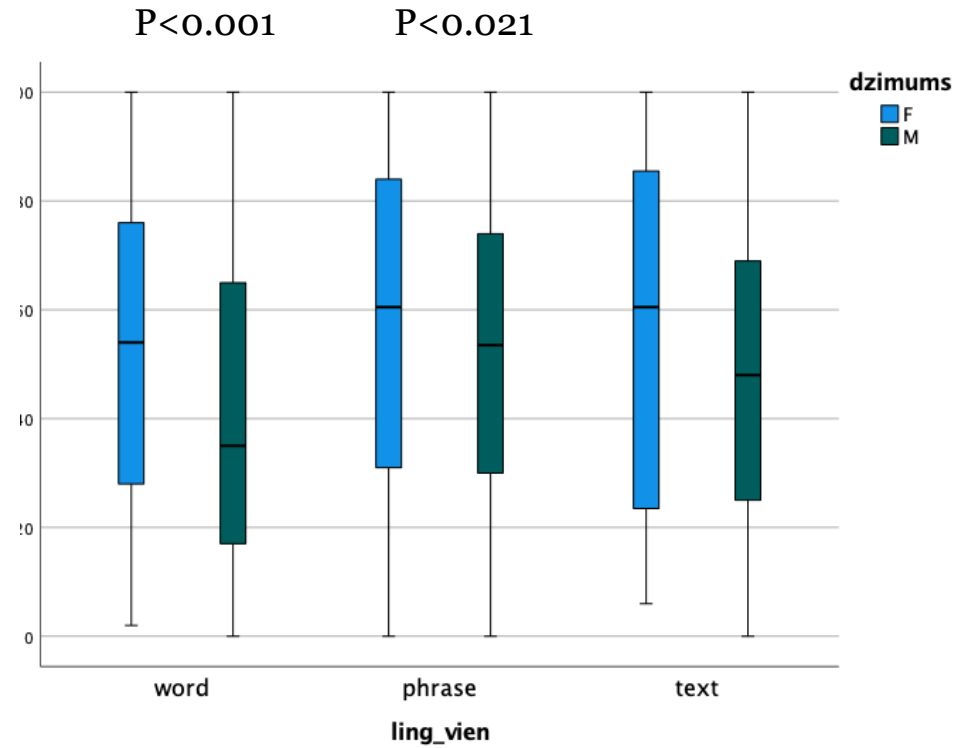


PRIEKS

Vīriešu balsis (n=5)



DUSMAS



PRIEKŠ

Emociju izpausmes intensitātes vērtējumu ietekmējošie faktori

- Dzimums
- Vecums
 - Jaunāki vīrieši un sievietes emociju izpausmes pakāpi vērtē izteiktāk nekā vecāki respondenti
 - Jaunākas sievietes prieka izpausmi balsī vērtē izteiktāk nekā vecākas sievietes
- Stress
 - Sievietēm, kurām ir augstāks stresa līmenis, samazinās afekta emociju uztveres intensitāte
 - Vīriešiem paaugstināts stresa līmenis korelē ar emociju uztveres intensitāti

Secinājumi

- Precīza emociju uztvere ir svarīgs veiksmīgas komunikācijas komponents
- Jaunieši labāk uztver un atpazīst afektīvas emocijas balsī nekā pusmūža cilvēki, tajā pašā laikā daudz kļūdaināk interpretē neitrālas emocijas
- Novecošana pavājina ķermeniskās reakcijas uz negatīviem un pozitīviem stimuliem
- Sievietes afektīva balss signāla intensitāti vērtē izteiktāk nekā vīrieši
- Runas vienības garums ietekmē precīzāku emocionālā komponenta pārraidi